

20.10.2014

Dnrot 3050/4/14 ja 3119/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

LAPSEN USKONNOLLISEN VAKAUMUKSEN HUOMIOIMINEN SIJAISHUOLLOSSA

1 KANTELU

- - - Kirjoituksessa arvosteltiin erityisesti sijaishuollon järjestämistä - - -.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Sijaishuollon järjestäminen

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

Lastensuojelulain 1 §:n mukaan lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulain 50 §:n mukaan sijaishuolto paikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä muun muassa hoidon jatkuvuuteen. Lapsen sijoituksesta vastuussa olevan kunnan on arvioitava lasta sijaishuoltoon sijoitettaessa sekä sijaishuollon aikana sijaishuolto paikan sopivuutta kyseessä olevalle sijoitettavalle tai sijoitetulle lapselle.

Lapsella on lastensuojelulain perusteella ottaen ehdoton oikeus saada tarpeenmukaista sijaishuoltoa. Valittavan sijaishuolto paikan on myös tuettava sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle kuuluvaa velvollisuutta huolehtia yhteydenpidosta ja yhteistoiminnasta lapsen vanhempien ja lapselle läheisten henkilöiden kanssa.

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan lapsen sijaishuolto paikan valinnassa tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta.

Lastensuojelulain 52 §:ssä on säädetty yhteistyöstä sijaishuollon aikana. Säännöksen mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän sekä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sijaishuollossa vastaavan työntekijän tulee olla yhteistyössä sijaishuoltoon sijoitetun lapsen ja hänen vanhempansa ja huoltajansa sekä sijaishuolto paikan edustajan kanssa lapsen huollon jatkuvuuden turvaamiseksi.

Lastensuojelulain 45 §:ssä on säädetty huostaanotetun lapsen huollon järjestämisestä. Säännöksen mukaan lapsen huostaanotosta vastuussa olevalla sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi päättää lapsen olinpaikasta sekä hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta ja näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta ja terveydenhuollosta. Säännöksen 3 momentin mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja sen alaisten viranhaltijoiden on pyrittävä hyvään yhteistoimintaan lapsen, vanhemman ja huoltajan kanssa ja ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on siten oikeus päättää sijaishuollossa olevan lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä velvollisuus huolehtia siitä, että lapsella on oikeus saada sellaista hoitoa ja huolenpitoa kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä säädetään. Lapsen sijaishuoltopaikassa annettavan hoidon ja huolenpidon tulee olla aina lapsen edun mukaista.

- - -

3.1.3

Lapsen uskonnollisen vakaumuksen huomioonottaminen

Kantelijan asiamies on kirjoituksessaan arvostellut lapsen sijoittamista helluntalaiseen perheeseen. Kuntayhtymä ei ole lausunnossaan ja selvityksessään ottanut kantaa tähän. Tämän takia totean yleisesti seuraavaa.

Lastensuojelulain 50 §:n mukaan lasta sijaishuoltoon sijoitettaessa ja sijaishuoltopaikkaa valittaessa on otettava huomioon mahdollisuuksien mukaan lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta.

Perustuslain 11 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Mainitun säännöksen 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumuksensa ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Säännöksen mukaan kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Perustuslakivaliokunnan mietinnön (2/2014 vp) mukaan ”perustuslain 11 §:n 2 momentin viimeisen virkkeen katsotaan täsmentävän eräitä negatiivisen uskonnonvapauden ulottuvuuksia. Ketään ei voida siten velvoittaa osallistumaan omantuntonsa vastaisesti jumalanpalvelukseen tai muuhun uskonnolliseen tilaisuuteen. Säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole estää muiden ihmisten positiivista uskonnonharjoittamisen vapautta.”

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklan mukaan jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisen lisäpöytäkirjan 2 artikla sisältää määräyksen, jonka mukaan hoitaessaan kasvatuksen ja opetuksen alalla omaksumiaan tehtäviä valtion tulee kunnioittaa vanhempien oikeutta varmistaa lapsilleen heidän omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatusta ja opetus.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 14 artikla sisältää määräyksiä sopimusvaltioiden velvoitteista kunnioittaa lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen sekä vanhempien ja/tai laillisten huoltajien oikeuksia ja velvollisuuksia antaa lapselle ohjausta hänen oikeutensa käyttämisessä tavalla, joka on sopuissuhteissa lapsen kehitystason kanssa.

Kuten olen edellä todennut, lapsen oikeuksien yleissopimuksen 14 artiklassa on turvattu vanhempien oikeus lastensa uskonnon- ja omantunnon vapauden ohjaamiseen lapsen kehitystason mukaisella tavalla. Lastensuojelulain 45 §:n mukaan huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen aikana sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimellä on oikeus päättää muun muassa huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja muusta huolenpidosta sekä näiden toteuttamiseksi tarpeellisesta opetuksesta. Mainitun säännöksen perusteella sosiaalihuollon viranomaisille ei kuitenkaan siirry oikeutta päättää lapsen uskonnollisesta kasvatuksesta. Lapsen huoltajilla on siis oikeus sijaishuollon aikana päättää lapsen uskontokunnasta ja tähän liittyvästä uskonnollisen kasvatuksen järjestämisestä samassa laajuudessa kuin ennen huostaanottoakin.

Sijaishuollossa ollessaan hyvin pienikin lapsi voi elää uskonnon vaikutuspiirissä ja aktiivisesti itse osallistua erilaisiin uskonnon harjoittamiseen kuuluviin menoihin. Lapselta voi kuitenkin puuttua edellytykset muodostaa omaehtoinen ja itsenäinen käsitys kasvatuksensa uskonnollisesta sisällöstä.

Tämän takia on tärkeää, ettei sijaishuollossa olevalle lapselle sijaisperheessä tai sen toimesta pyritä iskostamaan tai juurruttamaan annettavassa päivittäisessä kasvatuksessa ja hoidossa sijaisperheen omia näkemyksiä ja tapoja uskonnon harjoittamisessa. Lapsella on oikeus muodostaa omien edellytystensä mukaisesti näkemys siitä, millä tavoin hän uskonnolliseen kasvatukseen suhtautuu ja siihen osallistuu. Toimielin ei voi sijaishuoltoa järjestäessään menetellä vastoin vanhemmalle kuuluvaa oikeutta varmistaa lapselleen hänen uskonnollisen tai aatteellisen vakaumuksen mukainen kasvatusta tai opetusta. Toimielimen on tämän takia sijoituspaikkaa valitessaan ja siellä annettavaa sijaishuoltoa valvoessaan huolehdittava myös siitä, että lapselle annettava kasvatusta, mukaan lukien uskonnollinen kasvatusta, ei loukkaa lapsen eikä hänen huoltajiensa oikeuksia eikä ole sisällöltään lapsen edun vastaista.

Pelkästään se seikka, että sijaisperhe tunnustaa helluntailaisuutta, mutta sijoitettu lapsi ei, ei vielä merkitse sitä, että sijaishuolto paikka ja siellä annettava hoito ja huolenpito olisivat lapsen edun vastaista. Korostan kuitenkin, että sijaishuollosta vastuussa olevalle toimielimelle ja erityisesti lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuuluu sen arviointi ja valvonta, onko sijaishuolto paikassa järjestettävä sijaishuolto, kasvatusta ja opetusta lapsen edun mukaista. Totean vielä, että kysymys sijaishuolto paikan sopivuudesta on saatettavissa myös tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tästä syystä kirjoituksenne ei anna aihetta puoleltani enempään.

- - -